

Capitolul I. Fuziunea – mod de reorganizare a societăților

Secțiunea 1. Integrarea fuziunii în conceptul de reorganizare

1. Societățile sunt rezultatul unor necesități de ordin social și economic, iar ceea ce se reglementează cu privire la acestea este rezultatul unor cerințe care vin din sfera economicului și a socialului. Societățile au o dinamică puternică și reușesc de fiecare dată să fie adaptate la realitățile aflate într-o permanentă schimbare. Influența factorului economic și a vieții asupra modului de organizare și funcționare a societăților nu este deloc surprinzătoare. De altfel, instituțiile juridice au fost întotdeauna precedate de situații reale de fapt care au determinat apariția lor. Prin urmare, putem spune că, de cele mai multe ori, evoluția economică a determinat evoluția juridică.

Economiștii au fost cei care au identificat, pornind de la practică, o serie de fenomene pentru care s-au creat mijloace și procedee juridice adecvate. Într-un astfel de context, modalitățile juridice sunt cele care au permis să se realizeze ceea ce economiștii numesc „**reconversia întreprinderilor industriale**”.[¹] Raportat la legislația românească, identificăm acest fenomen al „reconversiei întreprinderilor industriale” cu instituția juridică a reorganizării persoanelor juridice.

Prin urmare, în cadrul unei societăți au loc o serie de schimbări pe parcursul activității sale, care au cel puțin două valențe constante: una economică și una juridică. Între aceste modificări se află și **reorganizarea societății**, termen frecvent utilizat atât în practică, dar și în doctrină, însă, până destul de recent, puțin reglementat de legislație.

2. Noul Cod civil, intrat în vigoare de la 1 octombrie 2011, are un capitol consacrat reorganizării persoanei juridice (art. 232-243). El definește, în art. 232, **reorganizarea persoanei juridice** ca fiind operațiunea juridică în care pot fi implicate una sau mai multe persoane juridice și care are ca efecte înființarea, modificarea ori încetarea acestora. La articolul următor sunt enumerate cele trei moduri prin care se realizează reorganizarea persoanei juridice, și anume: fuziune, divizare și transformare.[²]

[¹] Y. Guyon, *Droit des affaires*, tome 1, *Droit commercial général et Sociétés*, 12e édition, mis à jour au 1 août 2003, Ed. Economica, Paris, 2003, p. 609.

[²] A se vedea Gh. Piperea, în *Noul Cod civil. Comentariu pe articole*. Art. 1-2664, coord. Fl.-A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 232, conform căruia „prin legi speciale, prin actul de constituire sau prin statut

Decretul nr. 31/1954 privitor la persoanele fizice și persoanele juridice (care nu mai este astăzi în vigoare, fiind abrogat de NCC), în care erau tratate atât fuziunea, cât și divizarea persoanelor juridice, nu conținea referiri exprese la termenul de reorganizare a persoanelor juridice. Definirea reorganizării persoanei juridice de către legiuitor este o noutate adusă de NCC. Până la intrarea în vigoare a acestuia, jurisprudența și doctrina au fost cele care au definit această noțiune, în sensul în care a fost preluat ulterior de NCC, iar legiuitorul a folosit cu mai multe sensuri termenul de reorganizare, printre care și cel din cod.^[1]

3. Prin urmare, din punct de vedere juridic, fuziunea societăților este un mod de reorganizare a acestora, fiind o operațiune complexă, care se realizează prin absorbție sau contopire, și care poate avea toate cele trei **efecte ale reorganizării**, enumerate de art. 232 mai sus citat, și anume:

(i) **efectul creator**, prezent în cazul **fuziunii prin contopire**, când se înființează noi societăți; acest efect lipsește în cazul fuziunii prin absorbție;

(ii) **efectul modificator**, prezent mai ales la **fuziunea prin absorbție**, când o serie de elemente societare se modifică la societatea absorbantă;

(iii) **efectul extinctiv**, prezent atât în cazul **fuziunii prin absorbție**, când încetează societatea absorbită, cât și în cazul **fuziunii prin contopire**, când încetează toate societățile participante la fuziune, pentru a se crea o societate nouă.

4. Regulile fuziunii se bazează pe principiile generale care guvernează reorganizarea persoanelor juridice. Specificitatea societăților determină unele

se pot reglementa și alte modalități de reorganizare a persoanei juridice. Un contract de control, prin care persoana juridică devine afiliată la un grup, poate fi considerată o reorganizare a persoanei juridice. De asemenea, o preluare amiabilă, prin care se cedează controlul acționarial și managerial asupra societății preluate, poate fi considerată o modalitate contractuală de reorganizare a persoanei juridice.” Pentru o apreciere critică a definiției reorganizării prevăzută de noul Cod civil, a se vedea, *A.C. Târșia*, Reorganizarea persoanei juridice de drept privat, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 91-92.

^[1]A se vedea *Gh. Beleiu*, Drept civil român – Introducere în dreptul civil român. Subiectele dreptului civil, ed. a XI-a, revizuită și adăugită de *M. Nicolae și P. Trușcă*, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 525 și urm., *G. Boroș*, Drept civil. Partea generală. Persoanele, Ed. All Beck, București, 2001, p. 400, conform cărora reorganizarea este operațiunea juridică ce cuprinde cel puțin două persoane juridice și care produce efecte creatoare, modificatoare ori de încetare a lor. Gh. Beleiu descrie trei sensuri de reorganizare promovate de legiuitorul român, reținând și dezvoltând pe cel cu privire la cel puțin două persoane juridice care există sau iau naștere, respectiv reorganizarea, subliniind faptul că aceasta este o complexă instituție juridică.

particularități în reglementarea fuziunii societăților, față de reglementarea reorganizării persoanelor juridice în dreptul comun.^[1]

Fuziunea, ca mod de reorganizare, este întâlnită atât între **societăți independente**, cât și între **societățile afiliate** sau între cele din cadrul unui grup de societăți. Indiferent de relația existentă între societățile care fuzionează, motivele fuziunii sunt similare.

Prin fuziune, din mai multe societăți rămâne una singură. Motiv pentru care putem spune că fuziunea are ca scop **concentrarea societăților**. Obiectivele care stau la baza acestui scop sunt în principal de ordin economic. Astfel, prin fuziune se urmărește în principal o optimizare economică, respectiv creșterea eficienței economice, o rentabilitate superioară, reducerea costurilor, sporirea profiturilor, a forței economice, a capacității concurențiale a societății rezultate în urma fuziunii. Din punct de vedere economic, fuziunea este o modalitate de concentrare a societăților și din cauza efectelor pe care le poate avea în piață, în special asupra concurenței, fapt pentru care este o operațiune supusă controlului concurențial, în vederea evitării efectelor negative ale concentrării.

5. Fuziunea poate fi nu doar o modalitate de dezvoltare a unor societăți, dar și un mod de salvare a acestora din situații dificile, probleme financiare, dizolvare sau insolvență.^[2] În astfel de cazuri, **avantajele** se răsfrâng asupra creditorilor cărora le cresc șansele de a-și recupera creanțele pe care le aveau față de societatea absorbită, de la societatea absorbantă. Un alt avantaj este că fuziunea nu implică mobilizarea imediată a unor fonduri bănești,^[3] spre deosebire de procesul de achiziție a unei societăți în dificultate, care, deși permite cumpărarea societății la un preț mai mic, implică niște costuri, deloc neglijabile. Și, dacă tot vorbim de costuri, trebuie amintit că un avantaj al realizării unei fuziuni este și tratamentul neutru din punct de vedere fiscal, aceasta nefiind supusă vreunei impozitări. De altfel, prin fuziune, mai multe societăți se reorganizează nu doar din punct de vedere juridic, dar și din punct de vedere fiscal, ceea ce, inevitabil, aduce o ameliorare la nivelul economic al acestora.

6. Pornind de la cele mai sus enunțate, motivele fuziunii s-ar putea împărți în mai multe categorii, și anume:

(i) **Motive strategice** – specifice cazului în care o societate dorește: să își extindă regiunea în care activează și clientela, să își diversifice produsele sau

^[1] *St.D. Cârpenaru, Gh. Piperea, S. David, Legea societăților, comentariu pe articole, ed. a 5-a, Ed. C.H. Beck, București, 2014, p. 811.*

^[2] Un exemplu în acest sens este fuziunea dintre Banca Română de Comerț Exterior - Bancorex - S.A. cu Banca Comercială Română - S.A., cea de-a doua absorbind-o pe prima, aflată în pragul falimentului – conform O.G. nr. 39/1999.

^[3] *A.-M. Lupulescu, Reorganizarea societăților comerciale în contextul integrării europene. Strategii și cadru juridic, Ed. Wolters Kluwer România, București, 2008, p. 173.*

serviciile pe care le oferă sau să își extindă activitatea într-un alt domeniu, mai profitabil, și, prin urmare, optează pentru fuziunea cu o altă societate care poate să îi permită realizarea unui surplus sau a unei extinderi.

(ii) **Motive comportamentale** – care au la bază motivații personale ale managerilor / ale administratorilor / ale directorilor societăților care fuzionează, spre exemplu: dorința managerilor de a-și depăși sau de a-și elimina concurenții, frica de a pierde o cotă din piață, dorința de a-și atinge criteriile de performanță sau de a crea o mai bună imagine pentru societate prin fuziunea cu o alta de renume și, nu în ultimul rând, ambiții personale manageriale. În acest sens, la baza unei fuziuni pot sta de multe ori interesele managerilor, și nu cele ale asociațiilor societăților participante la fuziune^[1], „actorii fuziunii înainte de toate fiind administratorii”.^[2] Cu toate acestea, nu vedem o problemă în acest sens, atâta timp cât managerii conving asociații de utilitatea fuziunii și aceasta se dovedește benefică pentru societățile implicate.

(iii) **Motive economice** – optimizarea costurilor, creșterea economică, dobândirea unei afaceri la costuri mici, optimizarea fiscală, creșterea competitivității produselor și a serviciilor oferite, sinergie, înțelegând ca mod prin care două societăți se reunesc și își cresc valoarea.^[3]

(iv) **Motive organizatorice** – care determină restructurarea managementului societății rezultate din fuziune, formarea unei structuri decizionale optime etc.^[4] De altfel, dincolo de aspectul legal, fuziunea are o dublă valență, structurală și managerială.^[5]

Este esențial a se reține că niciodată aceste tipuri de motive nu sunt independente unele de celelalte, ci ele converg la realizarea fuziunii și urmăresc să se obțină cât mai multe avantaje din ea.

7. Pe lângă avantaje, fuziunea poate avea și dezavantaje care se pot aprecia din trei puncte de vedere:^[6]

(i) **raportat la societățile implicate**, dacă fuziunea se realizează între două societăți, ambele cu diverse dificultăți, în principal financiare, este posibil ca

^[1] <http://www.tse.fi/FI/yksikot/laitokset/jaaineet/lt/Documents/tutorial07/Saari.pdf>, site consultat în data de 17.03.2012.

^[2] R. Routier, Les fusions des sociétés commerciales – prolégomènes pour un nouveau droit des rapprochements, L.G.D.J., Paris, 1994, p. 86.

^[3] T.E. Cooke, International Mergers & Acquisitions, Ed. Basil Blackwell, New York, 1989, p. 11.

^[4] Cu privire la motivațiile fuziunii, a se vedea M.N. Costin, M. Boroșteanu, Fuziunea ca tehnică juridică de realizare a concentrării de întreprinderi, în R.D.C. nr. 9/2005, p. 14.

^[5] M.C. Popa, Grupurile de societăți, Ed. C.H. Beck, București, 2011, p. 326.

^[6] Y. Guyon, Droit des affaires, tome 1, Droit commercial général et Sociétés, 12^e édition, mis à jour au 1 août 2003, Ed. Economica, Paris, 2003, p. 679.

fuziunea să crească aceste dificultăți, în loc să le atenueze. De asemenea, raportul de schimb poate fi unul dezavantajos pentru asociații minoritari;

(ii) **raportat la salariați**, fuziunea poate determina o restrângere a personalului societăților implicate, ajungându-se la concedierea unor salariați; chiar dacă angajații respectivi vor beneficia de protecție sporită, fiind concediați pe motive economice, în final tot la șomaj se va ajunge;

(iii) **raportat la interesul public**, fuziunea a două societăți concurente poate determina creșterea prețurilor sau scăderea calității produselor.

8. De cele mai multe ori, efectele benefice ale fuziunii nu se produc imediat, ci într-un interval de timp destul de lung. Astfel, după fuziunea propriu-zisă, există o **etapă de post-fuziune** în care se organizează societatea rezultată în urma fuziunii și în care au loc multe schimbări, ca, de exemplu: se numesc noii administratori, se renunță/se revocă/demisionează cei mai vechi alții (ajungându-se și la acordarea de „parașute de aur” – *golden parachutes* – și alte retribuții cu valoare exorbitantă pentru administratorii care nu au reușit să facă față procesului de integrare și care aveau prevăzute, dinainte de fuziune, astfel de „plase de salvare”), se reorganizează departamente, se implementează noi politici, se restructurează personalul. Abia după definitivarea noii organizări, încep să apară și rezultatele scontate prin fuziune. Uneori, acestea s-ar putea să nu fie cele vizate, mai ales dacă societățile nu erau pregătite pentru reorganizare și procesul de integrare post-fuziune eșuează.^[1]

9. După 1990, fuziunea a fost intens folosită ca **mod de reorganizare a societăților**. Afirmatia este susținută de cercetarea datelor statistice obținute de la Oficiul Național al Registrului Comerțului. Astfel, din 1991 până în mai 2014 s-au înregistrat la registrul comerțului la nivel național un număr de 6.102 fuziuni. Din acestea, s-au realizat 5.128 **fuziuni prin absorbție** și 974 **fuziuni prin contopire**. Observăm, deci, că fuziunea prin absorbție este preferată celei prin contopire. În urma acestor fuziuni – indiferent de formă, absorbție sau contopire – au fost radiate 9.282 societăți. Prin urmare, considerăm că reorganizarea societăților prin fuziune este o dovadă clară, reieșită din practică.

^[1] Pentru mai multe detalii despre etapa de post-fuziune, respectiv integrare a societății absorbite în societatea absorbantă/a societăților contopite în noua societate, a se vedea *A.-M. Lupulescu, Reorganizarea societăților comerciale în contextul integrării europene. Strategii și cadru juridic*, Ed. Wolters Kluwer România, București, 2008, p. 177. Ca exemplu de fuziune eșuată, o menționăm pe aceea dintre societățile CARNAUD și METAL BOX, precum și pe aceea dintre BIO MERIEUX și PIERRE FABRE. Mai multe informații despre aceasta din urmă pe site-ul: <http://aesplus.net/Fusion-acquisition.html>.

Secțiunea a 2-a. Evoluția fuziunii ca modalitate de reorganizare a societăților

10. Azi se poate spune cu siguranță că fuziunea este una dintre modalitățile de reorganizare a societăților. O cercetare a **evoluției acestei instituții a fuziunii** este necesară și va demonstra că abordarea ei juridică a fost în timp diferită sub anumite aspecte.

În acest sens, ne-am propus prezentarea în cele ce urmează a imaginii juridice a fuziunii societăților, de când instituția fuziunii a fost introdusă pentru prima dată în legislația română și până la dispozițiile actuale, analizând contextul istoric în care a evoluat.^[1]

2.1. Primele reglementări ale fuziunii în legislația română

2.1.1. Cadrul istoric și legal al relațiilor comerciale de la începutul secolului al XIX-lea până la 1887

11. Din secolul al XIX-lea, relațiile comerciale încep să fie reglementate sub forma unor acte normative în întreg teritoriul ocupat de români.

Astfel, în Moldova, **Codul Calimach** de la 1817 reglementează procedura pentru creditorii chirografari, începând să fie folosit codul comercial francez din 1807 în materie comercială, pentru ca, în final, să se adopte un cod comercial românesc în 1863.

În Țara Românească, **Codul lui Caragea** din 1819 conținea dispoziții cu privire la cambie și faliment.

Din practică s-a resimțit necesitatea unui cod comercial român și, prin urmare, a fost redactat un astfel de cod – în mare parte o traducere a Codului comercial francez din 1807 – care a intrat în vigoare la 1840 și s-a aplicat până în 1887. Era un cod modern pentru acele vremuri, care a căutat să vină în întâmpinarea nevoilor societății de atunci. În același spirit au fost emise o serie de reglementări comerciale până la 1887, când s-a adoptat un nou cod comercial.

Regulamentele Organice pentru Muntenia, respectiv Moldova din 1831 proclamă libertatea comerțului în cele două Principate: între acestea și țările străine. De asemenea, ele „pun bazele unui regim de drept organizat după modelul francez,

^[1]O mare parte din această prezentare din punct de vedere istoric a instituției fuziunii a fost susținută în cadrul Sesiunii științifice a Institutului de Cercetări Juridice din România – Continuitate și discontinuitate în dreptul român – București, 29 martie 2013, sub titlul „Evoluția fuziunii ca modalitate de reorganizare a societăților comerciale”.

creându-se și judecătorii de comerț în București și în Craiova, precum și un Tribunal de Comerț la Galați”.^[1]

În 1864 se adoptă Codul civil, sub domnia lui Alexandru Ioan Cuza, cod care a rămas în vigoare mai mult de un secol și jumătate și prin care s-au pus bazele legislative ale unui lungi șir de reforme economice și administrative.

În Transilvania, în aceeași perioadă se dezvoltă o legislație comercială în directă legătură cu cea austriacă, de inspirație germană (care, la rândul ei, o avea la bază pe cea franceză). „În 1855 s-au introdus legile privind înscrierea firmelor comerciale și a societăților comerciale; de asemenea Codul civil austriac, intrat în vigoare în Transilvania la 1853, conținea reglementări cu profil de drept comercial, ocupându-se, în diferitele sale articole, de materii ca: societățile comerciale, reprezentarea comercianților etc.”^[2]

Notăm că, deși legislația din acea perioadă conținea dispoziții cu privire la societăți, nu era menționată reorganizarea lor, cu atât mai puțin fuziunea.

2.1.2. Codul comercial de la 1887 – generalități

12. Situația economică a României Mici și a Transilvaniei la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea devine din ce în ce mai bună, mai ales datorită evenimentelor care marchează viața socială.

După cucerirea independenței de stat a României (1877), posibilitatea de a încheia în mod liber tratate comerciale și vamale cu diferite state a permis adoptarea unei politici economice care să favorizeze dezvoltarea industrială a țării^[3]. Încep să se dezvolte mai multe ramuri ale economiei: industria, comerțul, creditul și agricultura.

Găsim foarte sugestiv prezentat contextul istorico-socio-economic din acea perioadă de I.L. Georgescu: „Ne aflăm în ultimele două decade ale secolului al XIX-lea, marele secol al triumfului naționalităților, al descoperirilor epocale în domeniul tehnic, al energiei aburului și al electricității și exploziei economice care a urmat. România înregistra pași înainte în toate domeniile. Țara se scuturase hotărât de reziduurile turcești și fanariote. Pașoptismul de origine occidentală stăruia mai departe în spirite. Boierimea aruncase șalvarii, caftanele, fesurile și narghilelele, adoptând veșminte occidentale. Regulamentul organic ne călăuzise pașii spre legislația franceză. Codul comercial din 1807 a fost tradus și aplicat în întregul teritoriu al Principatelor (în Muntenia, în 1840, în Moldova, în 1864), pe

^[1] Codul Comercial Adnotat, Ed. Tribuna Economică, București, 1994, p. 2 din Cuvânt înainte de Consilier editor – Valeriu Câmpeanu.

^[2] I. Ceterchi (coord.), Istoria dreptului românesc, vol. II, partea întâi, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1984, p. 304.

^[3] C. Dariescu, Istoria statutului și dreptului românesc din antichitate până la Marea Unire, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 219-220.